

Abstract.

Yavorska T.I. Assessment of the level of specialization of agricultural production.

The methods of estimation of level of specialization of agricultural production are considered in the article. The trends of specialization development are described. The indicators by which the choice of specialization is fulfilled and its level are calculated. Various criteria for evaluating the level of specialization are analyzed. The comparative effectiveness of several specialization options is determined. The foreign experience of calculating the levels of concentration and specialization of agricultural production is considered.

Key words: *agriculture, specialization, products, industry, commodity products.*

УДК 631.115.1

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНТРОЛЮ
ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЙОГО РОЛЬ
У ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**ГАВРИЛЕНКО О.В., ДОБУВАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищення ефективності виробництва та реалізації продукції є ключовою метою реалізації будь-якої стратегії розвитку суб'єкта економічних відносин. Він втілюється у життя в процесі практичної роботи з виконання стратегічних планів економічного й соціального розвитку. Успіх цієї роботи залежить від багатьох факторів. Важливу роль серед факторів економічного розвитку відіграє рівень теоретичної розробки окремих проблем ефективності. Економічною наукою накопичений великий досвід у сфері теорії й практики використання показників ефективності виробництва, склалися оригінальні наукові напрями [1]. У той же час ряд важливих теоретичних проблем, пов'язаних з контролем, ще не одержали належної розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичним та практичним основам питання контролю присвячені праці багатьох науковців, зокрема таких, як Акентьєва О. Б., Борисенко М. В., Бурцев В. В., Дікань Л. В., Кудинов Д. Г., Максимова В. Ф., Мартинов А. Ю., Нападівська Л. В., Стефанік І. Б., Чумаченко Н. Г., Шевчук В. О. та ін. Проте враховуючи специфіку змін, що відбуваються у процесі господарювання підприємств, сфера контролю потребує додаткового вивчення.

Формулювання цілей статті. Цілями статті є дослідження сутності поняття «контроль», окреслення його значення у діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слово «контроль» можна тлумачити як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку будь-кого [2, с. 8-9]. В управлінні контроль підтримує взаємодію і взаємозв'язок різних видів діяльності в межах підприємства і окремих його підрозділів, стимулює її ефективність і результативність шляхом активного впливу на підконтрольні об'єкти [3, с. 73].

Важливість контролю в системі управління діяльністю підприємства визначали ще такі іноземні науковці, як А. Аренс та Дж. К. Лоббек. Вчені підкреслювали, що контроль забезпечує керівництво точною інформацією. Контроль допомагає зберегти активи та документи підприємства, забезпечити ефективну господарську діяльність відповідно до встановлених облікових принципів [4]. Науковці [3, 4] до передумов виникнення функції контролю відносять: – невизначеність; – попередження кризових явищ; – підтримання успіху; – прагнення підвищити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність підприємства.

Дослідження показали, що науковий підхід при формуванні і функціонуванні контролю направлений на розвиток суспільства на засадах не простого, а розширеного відтворення. Це означає, що при дослідженні питань пов'язаних із контролем необхідно враховувати як якісний так і кількісний критерії у підходах до визначення та обґрунтування законів та принципів економічного характеру.

Розвиток продуктивних сил і соціально-економічних відносин у сучасному суспільстві обумовили появу нових функціональних економік: наукова організація й економіка праці; ефективність інвестицій і інновацій; ціноутворення; фінанси, грошовий обіг і кредитування; бухгалтерський облік, контроль й аналіз господарської діяльності; математичні методи й застосування обчислювальної техніки в економічні дослідження: управлінні національним господарством і його галузями. Контроль тісно взаємозалежний із стратегічним плануванням, управлінням й обліком. Використання наукового підходу при здійсненні контрольних функцій на виробничих системах у поєднанні з методами стратегічного управління переслідують окремі завдання для одного і того об'єкту дослідження.

Л.В. Дікань виділяє, що саме контроль є найважливішою функцією управління та виступає засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління і системою управління та інформує останню про дійсний стан керованого об'єкта [4, с. 15]. М. Г. Чумаченко визначав, що контроль є тією функцією управління, за допомогою якої перевіряється відповідність фактичного стану та результатів роботи об'єкта нормам, стандартам, правилам, законам, інструкціям [5]. Такої ж позиції і Д. Кудінов, який вважає, що функція контролю визначається у зіставленні та перевірці відповідності фактичних показників розвитку нормам, які закріплені у законодавстві [6, с. 73].

Багато науковців в своїх дослідженнях контролю виділяють ряд функцій характерних для його реалізації. Так, традиційно більшість авторів з контролем пов'язують такі функції: регулятивна, превентивна, оперативна, захисна. В. Бурцев до традиційних функцій присуджує ще комунікаційну та інформаційну [7, с. 17]. Аналогічну позицію має науковець І. Стефанік, який додатково до функцій контролю відносить: інформаційну, профілактичну, мобілізуючу [8, с. 135]. В. Ф. Максимова проводить дослідження, де виділяє ряд функцій для внутрішнього контролю: перевірючу, інформаційну, комунікаційну, діагностичну, орієнтуючу та захисну [3, с. 73]. М. В. Борисенко вважає, що функції внутрішнього контролю забезпечують його реалізацію в практичній діяльності підприємств. Науковець серед функцій внутрішнього контролю виокремлює захисну, інформаційну, проникаючу, превентивну, оцінючу, коригувальну [9]. О.Б. Ацентьєва обґрунтовує, що основним елементом при визначенні функцій внутрішнього контролю є мета системи. З огляду на це слід виокремити наступні функції внутрішнього контролю: інформаційна, планування, аналітична, діагностична, координаційна, мотивуюча, превентивна, організаційно-розпорядча та функція нагляду [10].

Звідси, контроль як механізми взаємодії базису й надбудови. Контроль сприяє зміцненню матеріального базису суспільства, виховує в громадян негативне відношення до всякого роду порушення державних правових норм у економіці.

У літературі немає чіткого розмежування понять контролю взагалі і його органічної частини – фінансово-господарського контролю. Тим часом з погляду наукового аналізу складна сукупність проблем контролю повинна бути розчленована, оскільки вона включає аспекти різного роду: соціологічні, юридичні, технічні, економічні ін.

Для сучасного стану наукової розробки проблем контролю характерний диференційований підхід представників різних галузей

наукової думки до аналізу сутності контролю. І це не випадково, тому що єдина по своїй сутності категорія інтерпретується ними з різних точок зору. Отже, немає підстав для тверджень про пріоритет якої-небудь науки в аналізі сутності й змісту контролю. У свою чергу різноманітність точок зору відображає складність і багатогранність даного явища.

Серед вітчизняних учених [11] що досліджували сутність контролю, намітилися чотири основних напрямки. Одним із напрямів відображено в наукових працях фахівців юридичного та соціально-економічного напрямів підготовки, де в основі функцій контролю лежать особливості діяльності суб'єктів державного регулювання та господарського менеджменту. Тобто управління лежить в основі контролю. Проте це викликає певні неузгодження адже управлінська функція має ряд своїх особливостей, що залежать від суб'єкту управління, особливостей поведінки об'єкту та ряду другорядних факторів здійснюючих вплив чи його результату. Контроль не може бути однією із форм (методів) менеджменту бо він є окремим видом діяльності, а отже може бути функцією менеджменту з визначеною структурою та цільовою направленістю.

Наступний напрям при визначенні контролю тісно пов'язаний з дослідженням науковців у сфері менеджменту. Автори такої позиції виокремлюють 3 етапи процесу менеджменту: перший етап – визначення стратегічної мети; другий етап – реалізація поставлених завдань; третій етап – здійснення контролю за виконанням поставленої мети. Тобто, можна стверджувати, що контроль є важливою та окремою стадією менеджменту соціально-виробничих систем.

Ще один напрям, третій, при визначенні контролю в наукових працях тісно пов'язаний з використанням математично-кібернетичного апарату визначень. Особливістю такого напрямку є те, що дослідники вважають контроль формою оберненого зв'язку з точки зору математично- кібернетичної науки. Можливо даний напрям визначення і розуміння контролю є не зовсім об'єктивним. Хоча обернений зв'язок і спостерігається, але в такому випадку контроль не бере участі в управлінському процесі з підтримки і прийняття рішень. Тобто, в такій ситуації не можливо впливати на постійно діючі господарські процеси, що не відповідає основній функції контролю.

Необхідно відмітити той факт, що представлені підходи до розуміння сутності контролю мають всі місце, але більшість все-таки мають свої особливості відповідно до напрямку досліджень. Зважаючи на це поза увагою залишається основна роль контролю, що

характеризується соціально-економічними критеріями та аспектами. Останні повинні лежати в його основі і бути панівними.

Сучасна наука пов'язана із вивченням сутності контролю в своїх дослідженнях виокремлює ще один напрям, який набирає поширення і вважається четвертим серед відомих. Особливістю даного напрямку є використання норм законодавства та їх дотримання, а також з'ясування причин порушення встановлених правил в господарському процесі. Вказані особливості формують новий – правовий концептуальний підхід визначення сутності контролю, що базується на широкому використанні законодавчо- нормативних аспектів з метою дотримання їх законності використання. Проте, на нашу думку, такий підхід теж не повністю розкриває сутність контролю адже він завужким, бо контроль – це не тільки дотримання законності чи виконання нормативів. Крім цього для контролю ще характерним є обернений зв'язок для здійснення впливу за оптимізацією ресурсовитратного процесу, запобігання збоїв та труднощів в роботі всіх управлінських підрозділів.

Враховуючи всі чотири напрями у визначенні сутності контролю можемо підсумувати, що контроль, як функція менеджменту, представляє систему для здійснення аналізу реального стану функціонування досліджуваного об'єкту задля обґрунтованої оцінки правильності і раціональності здійснюваних завдань та рішень, результатів їх виконання з метою запобігання негативним явищам й поінформування про це відповідним органам.

Отже, підсумовуючи констатуємо, що контроль відображає кінцевий етап здійснення циклу менеджменту в період порівняння отриманих результатів з поставленими завданнями до прийнятих рішень, а під час встановлення негативних моментів досліджуються першопричини і реалізуються запобіжні заходи.

Контроль фінансово-економічних результатів являє собою частину, підсистему в більш загальній системі – системі управління. В економічній літературі іноді невідрізнено ставлять знак рівності між поняттям «грошовий контроль» й «фінансовий контроль». Цей контроль, опосередкований реальним оборотом грошей, здійснюють вищі органи господарського регулювання, установи фінансової й банківської системи, а також підприємства й об'єднання в процесі виконання взаємних договірних зобов'язань.

Контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємств є важливою ланкою грошового контролю. Контроль на підприємствах представляє реалізацію контрольної функції важливої для всієї фінансово-господарської системи суб'єкта господарювання.

Фінанси виражають відносини економічного базису, а саме ту частину виробничих відносин, що пов'язана із формуванням, розподілом і використанням коштів, призначених для задоволення потреб розширеного відтворення. Проте, грошово-оборотні засоби не можуть формуватися автоматично, на них здійснює вплив ряд складних диференційованих господарських відносин властивих для окремого підприємства. Тому необхідність здійснення контролю є важливою складовою управління фінансово-господарською діяльністю (нарівні з фінансовим плануванням, обліком й аналізом). Отже, фінансовий контроль – як складова частина управлінської діяльності – є надбудовною категорією.

Нам представляється суперечливою концепція, що зводить фінансовий контроль лише до перевірки процесів формування й використання грошових ресурсів. Діапазон дії фінансового контролю досить широкий, оскільки фінансова сторона роботи підприємств і їх об'єднань обумовлена матеріально-речовинними факторами. Контроль за формуванням більшості вартісних (фінансово-економічних) показників – собівартості, прибутку, фондовіддачі, матеріалоемності й інших – у стратегічних і оперативних планах, обліку й звітності неминуче охоплює різні сторони виробничої, постачальницької й збутової діяльності.

Об'єктом фінансового контролю є система виробничо-господарських операцій та товарно-грошових відносин матеріально-виробничої сфери й невиробничої сфери. Тому замість традиційного терміну «фінансовий контроль» доцільно використовувати категорію фінансово-господарського контролю. Це дозволяє усунути різночитання в інтерпретації його сутності, оскільки в економічній літературі господарський і фінансовий контроль часто розглядається як відособлені друг від друга, самостійні галузі контролю.

Проблеми поєднання обліку і контролю потребують окремого дослідження тому, що теорія бухгалтерського обліку, на відміну від теорії фінансово-господарського контролю, є більш опрацьованою. Повсякденна практика зіштовхується зі складними явищами й процесами, що вимагають комплексного підходу до вивчення всієї сукупності питань методології й організації контролю. Задовольнити ці потреби практики тепер уже неможливо, обмежуючись лише додаванням знань, добутих іншими економічними науками.

Контроль, синтезуючи практичну базу знань загальноекономічних дисциплін (аналіз, фінанси, організація, моніторинг, діагностика та облік), представляє собою

міждисциплінарну міжгалузеву квінтесенцію. Її формування є результатом вимоги суб'єктів практичної діяльності в задоволенні потреб ефективної реалізації управлінської функції. Розмежування проблематики даної галузі спеціальних знань і суміжних економічних дисциплін має важливе значення не тільки для організації наукових досліджень, але й для підготовки кадрів економістів з бухгалтерського обліку, контролю й аналізу господарської діяльності з виключенням елементів паралелізму й дублювання у викладанні суміжних навчальних дисциплін. У широкому сенсі фінансово-господарський контроль включає питання теорії, методології й організації контролю на будь-якому ієрархічному рівні (підприємство, об'єднання, галузь) з усім різноманіттям видів, форм і прийомів контролю.

Важливою умовою раціональної організації контролю є розробка його науково обґрунтованої класифікації. Дослідження показують, що відповідно з типом, видом та формою контролю науковцями розділяються окремо попередній, поточний та наступний види контролю. Крім того, в працях дослідників використовується поняття фактичного контролю та його документальної форми. Також, економічна література окремо досліджує категорії цільової перевірки, ревізії та обстеження, як специфічних форм здійснюваного на підприємствах контролю.

Можна стверджувати про багатогранність визначень контролю, що показує важливість і одночасно складність досліджуваної категорії, де в процесі дослідження формуються ряд розбіжностей породжуючи необґрунтованість у визначенні основних категорій. Останнє призводить до необхідності детального дослідження теоретичних і методичних підходів у визначенні сутності категорійного апарату поняття контролю.

Суспільний контроль є однією з ознак і форм прояву демократії. На підприємствах й у об'єднаннях такий контроль здійснюють професійні організації, суспільні органи економічного аналізу й ін.

У літературі почата спроба класифікувати контроль залежно від сфери його здійснення. Залежно від об'єктів контролю контроль підрозділяється на наступні спеціалізовані види: фінансовий, статистичний, контроль державних органів пожежного, санітарно-гігієнічного нагляду та ін. Ми вважаємо, що класифікація контролю за будь-якою ознакою не може бути підмінена перерахуванням контрольних органів і спеціалізованих інспекцій.

Будь-яка класифікація покликана відобразити в тому або іншому аспекті зміст і призначення контролю. Зрозуміло, що в такому випадку

мова йде про об'єднання яке залежить від охопюваного контролем району діяльності управлінської групи. Саме тому критерію необхідно виокремити кілька галузей контролю, до яких входять: адміністративний, технічний та фінансово-господарський.

Спробуємо розглянути питання класифікації видів і форм фінансово-господарського контролю, проаналізувати практику їх здійснення, намітити напрями підвищення їх ефективності.

В науковій літературі категорія «вид контролю» застосовується в різному змісті. У силу цього доцільно докладніше охарактеризувати, категорії, що дозволяють більш обґрунтовано підійти до трактування поняття видів фінансово-господарського контролю.

Загальне, що поєднує всі види фінансово-господарського контролю, – єдність економічного змісту, предмету й методу. Однак кожен його підрозділ має свою сферу застосування й специфіку, що обумовлюють класифікацію фінансово-господарського контролю на три види залежно від його суб'єктів – внутрішньогосподарський, відомчий і позавідомчий.

В економічних дослідженнях, які стосуються ревізії та контролю досить часто ознаки класифікації видів фінансово-господарського контролю досліджують з точки зору критеріїв за для перерозподілу його форм, поряд з цим останні помилково порівнюються з технікою контрольних дій. Дане визначення йде всупереч з загальноприйнятою інтерпретацією категорії «форми» з точки зору діяльності підприємства та вираження суті предмета чи явища.

За умов вираження змісту форм фінансово-господарського контролю необхідно посплатись на співставлення змісту та форми з точки зору загальних категорій, які показують взаємний зв'язок кількох сторін любой реальності. Все це вказує на те, що під формами фінансово-господарського контролю необхідно вважати способи ціле направленою вираження та організації контрольних дій, які направлені на роботу функцій контролю.

В даний час все більшого впливу набирає попередній контроль. Виступаючи основою для проведення господарських і фінансових операцій, він володіє попереджувальним характером. Діяльність підприємства на економічному ринку не може бути поєднаним із збитками, які виникають через неправильні розрахунки та порушень на законодавчому рівні. Задля того, аби звести їх до мінімального рівня, потрібно створити стабільну, налагоджену систему попереднього фінансово-господарського контролю, мета якого не допустити незаконні дії, порушення та недоліки. На стадії формування прогнозу

та проектування, він виступає базою для прийняття найкращих рішень управлінського значення.

Функціональні служби підприємства контролюють економічну ефективність, законність і доцільність фінансово-планових, постачальницько-збутових й обліково-бухгалтерських операцій при візуванні договорів, кошторисів, документів за для витрати товарних і матеріальних цінностей та фінансів. У всіх цих контрольних діях вище право фінансового контролю залишається за головним бухгалтером підприємства. Основна мета попереднього бухгалтерського контролю – вчасно припинити незаконне й нерациональне використання коштів, у якій би формі воно не проявлялося. Приймаючи первинну документацію від підрозділів (цехів, ділянок, складів тощо), бухгалтерська служба перевіряє дотримання нормативів матеріальних витрат, норм виробітку й розцінок заробітної плати в основному виробництві, нормативів витрати заробітної плати на допоміжні, ремонтні й транспортні роботи.

Поточний контроль внутрішнього господарства вважається органічною частиною процесу прямого управління та регулювання як виробничої так і фінансової роботи установи та його внутрішніх підпорядкованих розділів. Дана форма контролю має тісне відношення до оперативного-виробничого планування, оперативного-технічного та бухгалтерського обліку.

Майбутній контроль, навіть при умові його значимості, є завершальною стадією фінансово-господарського контролю. За сьогоденних умов всі підприємства та громадяни загалом зацікавлені не лише фіксації встановлених недоліків та порушень, а і в тому, щоб мати час їх вчасно виправити. Дану функцію формує поточний контроль, який здійснюється за невеликий часовий період: при проведенні виробничих, господарських та фінансових операцій. Беручи за основу дані первинної документації, оперативного та бухгалтерського обліку, проведенні інвентаризації та власного спостереження, поточний контроль при потребі дає змогу регулювати швидкозмінні господарські ситуації, заздалегідь визначати ймовірні збитки та втрати. Максимально повно відповідає вимогам оперативного контролю нормативний спосіб проведення планування та обліку виробничих витрат. Його першочергова особливість – це постійне співставлення фактичних витрат відповідно діючих нормативів витрат та швидко встановлення відхилень згідно встановлених норм. Отже, в основі нормативного методу лежить поточний контроль із метою запобігання перевитрат і втрат, розробка й втілення заходів з економії матеріальних, трудових і грошових витрат.

Майбутній контроль, який є відмінним поглибленим дослідженням виробничої та фінансової діяльності на виробництві за минулі роки, дає змогу встановлювати похибки минулого і поточного контролю. В дослідженнях економічного напрямку, досить часто, відносять наступний контроль лише до прерогативи ланок господарського управління та органів, які не входять до відомчого контролю. В реальності він вважається невід'ємною часткою внутрішнього бухгалтерського обліку та контролю. Бухгалтерська служба має нести відповідальність за проведення економічного аналізу за даними обліку й звітності, проведення ревізій у підрозділах об'єднання або підприємства (виробничих одиницях, цехах, службах, житлово-комунальному, підсобному господарстві й ін.).

На нашу думку, як критерій класифікації подальшого контролю доцільно взяти обсяг і глибину охоплення контролем різних сторін виробничої й фінансової діяльності підприємства. Це передбачає підрозділ подальшого контролю на ревізію, тематичну перевірку (обстеження), рахункову перевірку звітності. Для державних та комунальних підприємств й організацій ревізія є обов'язковою регулярною формою майбутнього контролю як виробничої так і фінансової діяльності установи. Ревізія діяльності на підприємстві здійснюється вищим органом при умові залучення установ, які мають.

Ревізія ґрунтується на проведенні перевірки первинної документації, облікових реєстрів, звітності різних рівнів, фактичного існування фінансів та товарних і матеріальних цінностей. Підкріплюючи й обґрунтовуючи свої висновки документально й фактично даними, ревізія стає важливим засобом розкриття й попередження зловживань, порушень фінансової дисципліни, а також виявлення й мобілізації внутрішньогосподарських резервів. Ревізії піддається багатобічна діяльність на всіх рівнях господарського управління. Це викликає необхідність чіткої класифікації видів ревізій, науково обґрунтованого вибору класифікаційних ознак.

У наукових роботах з контролю й ревізії зустрічаються різні інтерпретації поняття комплексної ревізії, протилежні оцінки її ефективності й переваг. Більшість авторів вважають критерієм комплексності ревізії участь у її проведенні фахівців різного профілю. Насправді залучення різних фахівців є тільки одним з ознак комплексної ревізії, але не єдиним і не найголовнішим.

Комплексна ревізія – це достатньо складна кількість перевірок певних сторін виробничо-фінансової діяльності підприємства. Критерій комплексності полягає насамперед у взаємозалежному контролі економічної й технічної сторін виробництва. На нашу думку,

комплексну ревізію можна визначити як одну з різновидів подальшого контролю, засновану на системному вивченні економіки підприємства або об'єднання: схоронності й раціональності використання виробничих, грошових, матеріально-речовинних, трудових ресурсів; взаємних зв'язків фінансовими, економічними, технікою, технологією та організацією на виробництві; формування дисципліни звітної та фінансового спрямування.

Висновки. Державна політика щодо сприяння розвитку підприємництва вимагає скоротити число малоефективних разових (цільових, локальних) перевірок. Такий контроль здійснюють планомерно фінансові органи, які ведуть розрахунки з підприємствами й об'єднаннями за розрахунками в бюджет.

У зв'язку із втілюваною державою політикою сприяння розвитку підприємництва істотно скорочена періодичність проведених місцевими фінансовими органами рахункових перевірок бухгалтерських звітів і балансів. Фінансові органи, що контролюють діяльність об'єднань підприємств, перевіряють достовірність річних звітних показників не тільки по балансах об'єднань, але й за даними бухгалтерського обліку й звітності виробничих одиниць. Ці заходи покликані підсилити дієвість рахункових перевірок як однієї з найефективніших форм фінансового контролю.

Література.

1. **Мартинов А. Ю.** Исторична Корпоративістика світових економічних криз (XX-початок XXI ст.). *Укр. істор. журнал.* 2011. № 5. С. 131-146.
2. **Шевчук В. О.** Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології). Київ. Держ. торг.-екон. ун-т, 1998. 371 с.
3. **Максімова В. Ф.** Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку. Київ: АВРІО, 2005. 264 с.
4. **Дікань Л. В.** Контроль і ревізія. Київ: Знання, 2007. 327 с.
5. **Чумаченко Н. Г.** Управленческий учет нуждается в поддержке. *Бухгалтерский учет и аудит.* 2003. № 5. С. 3-7.
6. **Кудин Д. Г.** Анализ функциональной структуры государственного казначейства Украины. *Модели управления в рыночной экономике,* 2000. № 1. С. 71-76.
7. **Бурцев В. В.** Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации. Москва: Экзамен, 2000. 320 с.
8. **Стефанік І. Б.** Мета і завдання державного фінансового контролю підприємницької діяльності. *Фінанси України.* 2002. № 4. С. 133-137.
9. **Борисенко М. В.** Організація і методика внутрішнього контролю на підприємствах: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09. Київський національний торговельно-економічний ун-т. Київ, 2008. 21 с.

10. **Акентьєва О. Б.** Сучасні тенденції побудови та розвитку системи внутрішнього контролю промислових підприємств в Україні. *Схід*. 2005. № 4 (70), С. 11-15.

11. **Нападівська А. В.** Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: моногр. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. 224 с.

References.

1. **Martynov A. Yu.** (2011). Istorychna Korporatyvistyka svitovykh ekonomichnykh kryz (KHKH-pochatok KHKHI st.) [Historical Corporatistics of World Economic Crises (XX-beginning of XXI century)]. *Ukr. istor. zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, No. 5. pp. 131-146 [in Ukrainian].

2. **Shevchuk V. O.** (1998). *Kontrol' hospodars'kykh system v suspil'stvi z perekhidnoiu ekonomikou (Problemy teorii, orhanizatsii, metodolohii)* [Control of economic systems in a society with transition economics (Problems of theory, organization, methodology)]. Kyiv: State University of Trade and Economics, p. 371 [in Ukrainian].

3. **Maksimova V.F.** (2005). *Vnutrishnij kontrol' ekonomichnoi diial'nosti promyslovoho pidpryemstva – systemnyj pidkbid do rozvytku.* [Internal control of economic activity of an industrial enterprise – a systematic approach to development]. Kyiv: Avrio, p. 264 [in Ukrainian].

4. **Dikan' L.V.** (2007). *Kontrol' i reviziia* [Control and audit]. Kyiv: Znannia, p. 327 [in Ukrainian].

5. **Chumachenko N. G.** (2003). Upravlencheskyi uchet nuzhdaet'sya v podderzhke [Management accounting needs support]. *Buhgalterskijuchet i audit – Accounting and audit*, No. 5. pp. 3-7 [in Russian].

6. **Kudinov D. G.** (2000). Analiz funktsyonal'noy struktury hosudarstvennoho kaznacheystva Ukrainy [Analysis of the functional structure of the state treasury of Ukraine]. *Modeli upravlenija v rynochnoj jekonomike – Models of Management in a Market Economy*, No. 1, pp. 71-76 [in Russian].

7. **Burcev V. V.** (2000). *Organizacija systemy vnutrennego kontrolja kommercheskoj organizacii.* [Organization of the internal control system of a commercial organization]. Moscow: Ekzamen, p. 320 [in Russian].

8. **Stefanyk I. B.** (2002). Meta i zavdannya derzhavnogo finansovoho kontrolyu pidpryemnyts'koyi diial'nosti [The purpose and tasks of state financial control of entrepreneurial activity]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, No. 4, pp. 133-137 [in Ukrainian].

9. **Borysenko M. V.** (2008). Orhanizatsiia i metodyka vnutrishn'oho kontroliu na pidpryemstvakh [Organization and methodology of internal control at enterprises]. *Abstract of dissertation of candidate of economic Sciences*. Kyiv, p. 21 [in Ukrainian].

10. **Akient'ieva O. B.** (2005). Suchasni tendentsiyi pobudovy ta rozvytku systemy vnutrishn'oho kontrolyu promyslovykh pidpryemstv v Ukraini [Modern trends of construction and development of the system of internal control of industrial enterprises in Ukraine]. *Skbid – Eas*, No. 4(70), pp. 11-15 [in Ukrainian].

11. **Нападівська А. В.** (2000). *Vnutrishn'obospodars'kyj kontrol' v rynkovij ekonomitsi.* [Internal control in a market economy]. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita, p. 224 [in Ukrainian].

Анотація.

Гавриленко О.В. Теоретичні основи контролю економічних результатів та його роль у діяльності аграрних підприємств.

У статті проведено дослідження теоретичних підходів до визначення поняття «контроль», «ревізія». Розглянуто взаємозв'язок контролю з іншими функціями управління. Визначено контроль з позицій управління, законодавства та відповідно до математично-кібернетичного підходу. Наголошено на важливості контролю у процесі ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Узагальнено існуючі класифікації контролю. Розглянуто співвідношення понять «контроль» і «ревізія». Представлено сутність ревізії. Окреслено дуальну роль контролю та ревізії на рівні підприємства та на державному рівні. Визначено недоліки у організації контролю у вітчизняній практиці.

Ключові слова: контроль, ревізія, перевірка, функція, ефективність діяльності, підприємство.

Аннотация.

Гавриленко А.В. Теоретические основы контроля экономических результатов и их роль в деятельности аграрных предприятий.

В статье проведено исследование теоретических подходов к определению понятия «контроль», «ревизия». Рассмотрена взаимосвязь контроля с другими функциями управления. Определены контроль с позиции управления, законодательства и в соответствии с математически-кибернетическим подходом. Подчеркнута важность контроля в процессе ведения бухгалтерского учета. Обобщены существующие классификации контроля. Рассмотрено соотношение понятий «контроль» и «ревизия». Представлены сущность ревизии. Определены дуальная роль контроля и ревизии на уровне предприятия и на государственном уровне. Определены недостатки в организации контроля в отечественной практике.

Ключевые слова: контроль, ревизия, проверка, функция, эффективность деятельности, предприятие.

Abstract.

Gavrilenko O.V. Theoretical bases of control of economic results and its role in the activity of agricultural enterprises.

The article investigates theoretical approaches to the definition of «control», «audit». The relationship of control with other management functions is considered. Control from the point of view of management, legislation and according to the mathematical-cybernetic approach is determined. The importance of control in the process of accounting at the enterprise is emphasized. Generalized control classifications are generalized. The relation between the concepts of «control» and «audit» is considered. The essence of the audit is presented. The dual role of control and audit at enterprise and state level is outlined. Weaknesses in the organization of control in domestic practice are identified.

Key words: control, audit, check, function, efficiency of activity, enterprise.